

Het Verhaal van Woerden

Verhaal 22

Het Bredius bos en de familie Bredius

Grondwet

In 1815 wordt het Koninkrijk der Nederlanden officieel opgericht en krijgt ons land zijn eerste Grondwet. Daarin staan de grondrechten van de inwoners van Nederland en het recht van burgers op hun eigen leven zonder dat de staat zich met hun levenskeuzes en opvattingen bemoeit. De Grondwet legt ook vast wie in Nederland de macht heeft over welke zaken, hoe de organisatie van het land in elkaar zit en hoe wetten en rechtspraak geregeld worden. In 1848 vindt er een belangrijke verandering van de Grondwet plaats, naar ontwerp van de staatsman Thorbecke. Andere belangrijke wijzigingen zijn er in 1887, 1917, 1919 en 1983. Door deze wijzigingen krijgen steeds meer mensen de kans om invloed uit te oefenen op het bestuur. Ook worden er belangrijke veranderingen in de organisatie van de staat aangebracht.

Gemeentewet

Uit de grondwet van 1848 komt in 1851 de Gemeentewet voort. Voor het eerst wordt dan ook direct kiesrecht ingevoerd, waarbij de plaatselijke bevolking de eigen gemeenteraad kan kiezen. Aanvankelijk mogen alleen de rijkste mannen stemmen, later iedereen van 18 jaar en ouder. De door de Kroon benoemde burgemeester vormt, samen met wethouders die door de raad gekozen zijn, het dagelijks bestuur.

Families

In Woerden en omgeving bestaan de stads- en dorpsbesturen in de eerste helft van de 19e eeuw uit leden van een paar families en groepen, die ook in de polderbesturen, provinciale besturen en kerkbesturen een belangrijke rol spelen. Het zijn vooral liberale heren van hervormde huize met niet al te drukke banen, die het ambt van burgemeester of wethouder als bijbaantje beschouwen. Tussen 1825 en 1875 is de belangrijkste familie in onze gemeente de familie Bredius.

Bredius

De eerste Woerdense Bredius is Jacobus Bredius, geboren in Maarssen, die zich in 1812 in Woerden heeft gevestigd als notaris. Rond 1820 koopt hij grote stukken land in de polder Oudeland, het latere "bos van Bredius". In 1824 wordt Jacobus Bredius burgemeester van Woerden. In 1817 is hij dan al burgemeester geworden van de plattelandsgemeentes Kamerik-Mijzijde, Kamerik-en-de-Houtdijken en 's-Gravesloot. Hij sterft al in 1826. Zijn zoon Cornelis Jan is met zijn 22 jaar nog te jong om hem in Woerden op te volgen, maar voor kleinere plaatsjes is zijn leeftijd helemaal geen probleem. In 1825 wordt hij, op 21 jarige leeftijd, burgemeester van Barwoutswaarder, Rietveld en Waarder en twee jaar later ook nog burgemeester van Kamerik-Mijzijde, Kamerik-en-de-Houtdijken en 's-Gravesloot. Vanuit die positie bouwt Cornelis Jan Bredius zijn macht uit: hij is lid van Provinciale Staten van Zuid-Holland (Woerden behoort dan nog bij die provincie) en in 1849 is hij dijkgraaf van het Groot-Waterschap van Woerden, de hoogste waterschapsfunctie in de regio. Vanaf 1850 beginnen de hoogtijdagen van zijn macht.

De nieuwe Gemeentewet laat niet toe dat burgemeesters hun functie combineren met bepaalde beroepen zoals notaris of arts. In Woerden is dan een dokter, Isaac de Brauw, burgemeester. Die wil zijn hoofdberoep niet afstoten en legt het burgemeesterschap neer. Er is geen twijfel over wie hem moest opvolgen: Cornelis Jan Bredius. Hij moet dan echter wel een paar andere functies neerleggen: het burgemeesterschap van de drie Kamerikse gemeentes en van Zegveld, waar hij in 1850 ook al burgemeester is geworden. In Barwoutswaarder, Rietveld en Waarder blijft hij nog tot 1855 burgemeester om de functie in de familie te kunnen houden. Zijn zoon Jacobus Bredius is advocaat en is met zijn 26 jaar dan oud genoeg om dat baantje over te nemen.

Familiebezit

Cornelis Jan Bredius breidt het grondbezit van de familie in de polder Oudeland uit en laat in 1853 de boerderij Batestein bouwen, die hij verpacht. In 1863 bouwt hij voor zichzelf de villa Rijnoord (met theehuis) aan de Oostdam, bij de Snellerbrug. In datzelfde jaar treedt hij af als burgemeester van Woerden. Vier jaar later legt hij de functie van dijkgraaf neer en in 1871 overlijdt hij te Woerden. Enkele jaren later is de invloed van de familie in Woerden voorbij. Jacobus Bredius, de burgemeester, wordt officier van Justitie in Leiden en verlaat de stad. Een andere zoon wordt directeur van de kruitfabriek in Naarden en zijn twee dochters verlaten Rijnoord begin jaren '80 van de 19e eeuw.

In Woerden verliezen de liberale heren hun positie steeds meer aan kaashandelaren, panfabrikanten en middenstanders van gereformeerde, hervormde en rooms-katholieke huize. Het zou nog tot de jaren '20 van de vorige eeuw duren voor Woerden zijn eerste sociaal-democratische bestuurder krijgt.

Landgoed

De familie Bredius blijft nog lang eigenaar van het landgoed. Een achterkleinzoon keert als landbouwer en fruitkweker in de jaren '20 terug naar de boerderij Batestein. Deze Arnold Bredius komt in de jaren '50 in strijd met de gemeente Woerden, die het 'bos van Bredius' voor woningbouw wil bestemmen en het in 1966 tenslotte onteigent. Woningbouw is er echter niet gekomen. Een actiegroep van Woerdense burgers kan voorkomen dat de plannen van de gemeente doorgaan en in 1970 wordt het landgoed publiek toegankelijk. Vanaf dat moment krijgt het de rol van park, een groene long van Woerden, dat het vandaag de dag nog heeft. Boerderij Batenstein, midden op het landgoed, gaat bij een brand in 2008 grotendeels verloren. De stichting Landgoed Bredius, die in 2015 het beheer van het landgoed overneemt van de gemeente, heeft plannen voor de herbouw en een nieuwe bestemming voor de hoeve. In Kamerik herinnert de Burgemeester Brediusstraat nog aan hun vroegere bestuurlijke positie aldaar.

Meer weten?

Woerden en omgeving:

- *Beheer- en inrichtingsplan Bredius* [gemeentelijke nota, historische inleiding] (Woerden, 1985)
- Bredius, K.C. *Genealogie van het geslacht Bredius* (Zwijndrecht, 2002)
- Laarse, Rob van der *Bevoogding en bevinding: heren en kerkvolk in een Hollandse provinciestad, Woerden 1780-1930* (Woerden, 1989)
- Maatje, G.A.F. "Arnold Bredius (1903-1982): landbouwkundige, veehouder en geleerde" in *Langs de Oude Rijn: levensbeschrijvingen van bekende en onbekende mensen uit Vleuten, De Meern, Harmelen en Woerden* (Utrecht, 1999), pp. 31-35

Rechten

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van de tekst is toegestaan onder vermelding van "Bron: Het Verhaal van Woerden".